

บทที่ 5

ผ้าครามกับสังคมและวัฒนธรรมของชาวผู้ไท ในประเทศสาธารณรัฐสังคมนิยมเวียดนาม

ผ้าครามกับสังคมและวัฒนธรรมของชาวผู้ไทในประเทศสาธารณรัฐสังคมนิยมเวียดนาม จะนำเสนอเป็น 2 ประเด็น ได้แก่ 1) ผ้าครามในบริบทวัฒนธรรมดั้งเดิมของชาวผู้ไท 2) ผ้าครามในบริบทของการเปลี่ยนแปลงและการดำรงอัตลักษณ์ทางชาติพันธุ์ โดยจะนำเสนอผ้าครามที่ปรากฏในประสบการณ์ภาคสนามในพื้นที่ของบ้านนาทุ่ง ตำบลเมืองซอ เมืองไลเจา ซึ่งเป็นกลุ่มชาติพันธุ์ไทขาว เนื่องจากผู้วิจัยได้พบเห็นการทอผ้า การย้อมผ้า รวมถึงกระบวนการต่างๆ ที่เกี่ยวกับผ้าหลงเหลืออยู่ และเมื่อสัมภาษณ์ก็ยังพบว่าองค์ความรู้เรื่องผ้ามีความคล้ายคลึงกับกรรมวิธีในประเทศไทยและประเทศลาว จึงได้เลือกหมู่บ้านนาทุ่ง ตำบลเมืองซอ อำเภอฟองโก้ว เป็นภาพแทนของการศึกษาเรื่องผ้ากับสังคมและวัฒนธรรมของกลุ่มชาติพันธุ์ผู้ไทในประเทศเวียดนาม ส่วนข้อมูลเรื่องสังคมและวัฒนธรรมอื่นๆ ยังใช้ข้อมูลจากบ้านป่าน บ้านนานอง บ้านนาแตน บ้านนาโต ซึ่งเป็นหมู่บ้านของกลุ่มชาติพันธุ์ไทดำมาประกอบด้วยเพื่อให้เห็นปรากฏการณ์ภาคสนามในระยะเวลาที่จำกัด

5.1 กลุ่มชาติพันธุ์ผู้ไทในประเทศสาธารณรัฐสังคมนิยมเวียดนาม

ประเทศเวียดนามถือได้ว่าเป็นประเทศที่มีความหลากหลายของกลุ่มชาติพันธุ์ โดยแบ่งออกเป็น 3 กลุ่มวัฒนธรรม ได้แก่ วัฒนธรรมภูเขา วัฒนธรรมที่ราบลุ่มและวัฒนธรรมทะเล

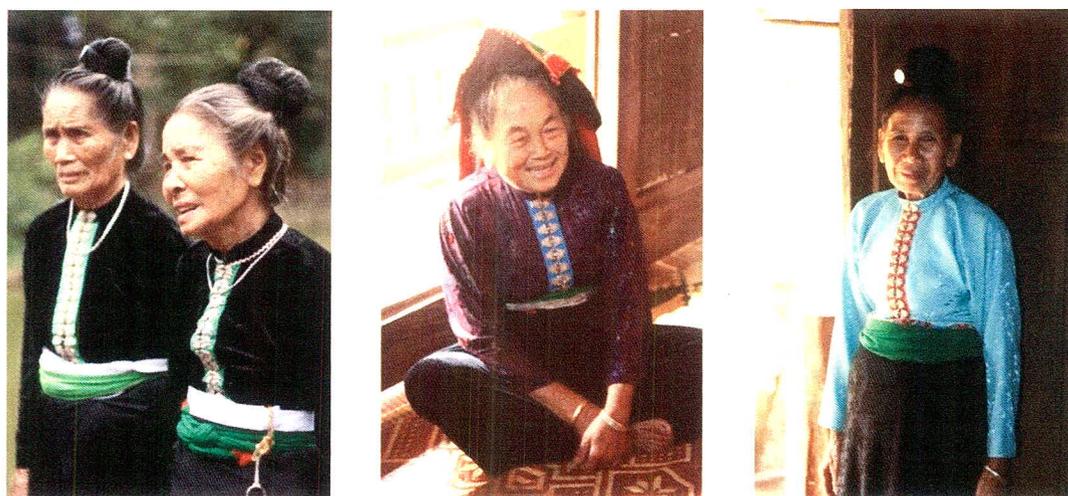
5.1.1 กลุ่มชาติพันธุ์ในเวียดนาม

ฝาม ดึก เซียง, สิริวงษ์ หงส์สุวรรณ (แปล) (2553 : 31) กล่าวอีกว่าเวียดนามยังเป็นที่รวมของภาษาเอเชียตะวันออกเฉียงใต้หลายตระกูล เช่น ออสโตรเอเชียติก ออสโตรนีเซียน ไต-ไท (ไทกะไต) ทิเบต-พม่า ด้วยเหตุนี้ ทำให้เกิดกระบวนการแพร่กระจายทางวัฒนธรรมของกลุ่มชนในบริบทของรัฐชาติ รวมถึงการนำเสนอภาพของกลุ่มชาติพันธุ์กับวัฒนธรรมของตนเองให้กลมกลืนกับกระบวนการบูรณาการวัฒนธรรมเพื่อสร้างสรรค์วัฒนธรรมของชาติ

ประคอง นิมมานเหมินท์ (2554 : 83) กล่าวว่า ในสาธารณรัฐสังคมนิยมเวียดนามมีกลุ่มชาติพันธุ์ที่พูดภาษาไทยอยู่หลายกลุ่ม รวมแล้วมีอยู่ประมาณ 3 ล้านคนเศษ นับว่าเป็นชนกลุ่มน้อยที่มีมากที่สุด ปัจจุบันพบว่าคนไทอาศัยอยู่ทางตอนเหนือและตอนกลางของประเทศเวียดนาม โดยเฉพาะอย่างยิ่งสองฝั่งของแม่น้ำแดงและแม่น้ำดำ คนไทเรียกแม่น้ำแดงว่า “น้ำดาว” และเรียกแม่น้ำดำว่า “น้ำแต” กลุ่มคนไทที่มีจำนวนมากที่สุด

ได้แก่ ไต หรือ โท ซึ่งเรียกตนเองว่า “เกิ่นไต” (คนไท) มีอยู่ประมาณ 1 ล้านเศษมีอยู่มากที่จังหวัดเก๋ำบั้ง บัก ไท ฮาเตวียนและกลางเซิน ส่วนไทดำและไทขาวอาศัยอยู่ทางฝั่งตะวันตกของแม่น้ำแดง

กลุ่มชาติพันธุ์ไท หรือ ไตเป็นชนเผ่าที่มีความโดดเด่นทางด้านวัฒนธรรมการปลูกข้าวนาดำ ประสบความสำเร็จในการสร้างรูปแบบทางเศรษฐกิจและสังคมของข้าวนาดำในแถบที่ราบต่ำ ที่แคบ และบริเวณเชิงเขา ซึ่งภายหลังได้ขยายออกไปยังบริเวณต่างๆ ในแถบเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ ฝัาม ตี้ก เชียง, สิริวงษ์ หงส์ สวรรค์ (แปล) (2553 : 34) กล่าวว่า บนแผนที่ทางชาติพันธุ์ศึกษาสามารถแบ่งชนเผ่าไต-ไทออกเป็น 2 กลุ่มตามเส้นทางการไหลของแม่น้ำแดง กล่าวคือ ฝั่งขวา เป็นบริเวณที่มีชนเผ่าไตตั้งถิ่นฐานอยู่ซึ่งประกอบไปด้วย ลื้อ ลาว ไท ที่จังหวัด แหงหวา และหงะฮานทั้ง 2 จังหวัดปัจจุบันอยู่บริเวณภาคกลางของเวียดนาม ซึ่งถือว่าเป็นภาคกลางตอนบน เพราะว่อยู่ใกล้กับภาคเหนือมาก ส่วนฝั่งซ้าย เป็นบริเวณที่ชนเผ่าไต - นุง และเผ่าไส โบอี่ ตูสี ถู่ย ต่ง ฯลฯ ตั้งถิ่นฐานอยู่ มีชนเผ่าใหญ่ 3 ชนเผ่า คือ ชนเผ่าไทกระจายอยู่ตามบริเวณตะวันตกเฉียงเหนือ ชนเผ่าไตและชนเผ่าnung อาศัยอยู่บริเวณเหวียดบั๊กหรือทางเหนือของเวียดนาม

รูปที่ 5.1 ผู้หญิงไทดำ เมืองเซินลา เมืองแฉง กับการแต่งการด้วยชุดชนเผ่าไทดำ

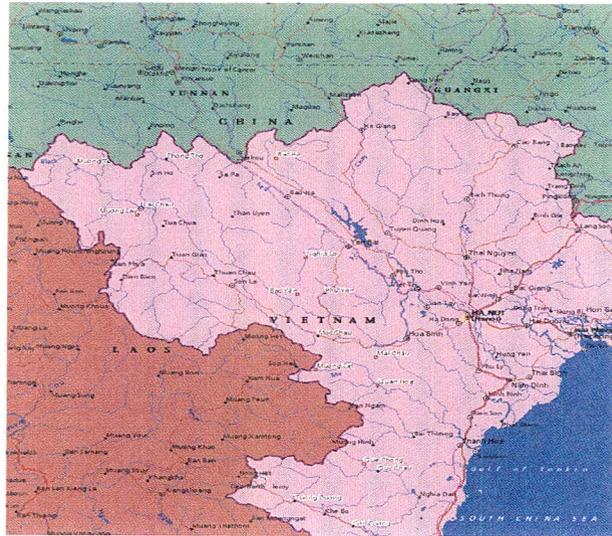
พิพิธภัณฑ์ชาติพันธุ์วิทยาเวียดนาม (Vietnam Ethnology Museum) ได้จัดแสดงข้อมูลเกี่ยวกับกลุ่มชาติพันธุ์ทั้งหมด 54 กลุ่ม โดยแบ่งตามลักษณะทางภาษาศาสตร์ออกเป็นตระกูลต่างๆ ได้ 5 ตระกูล และที่เกี่ยวข้องกับกลุ่มชาติพันธุ์ไต - ไท คือ Tai - Kadai Language Family โดยประชากรที่พูดภาษาตระกูลนี้มีประชากรทั้งหมดประมาณ 75 ล้านคน คิดเป็นร้อยละ 18 ของประชากรทั้งหมดในภูมิภาคเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ ส่วนใหญ่อาศัยอยู่ในประเทศเวียดนาม จีน ลาว ไทย เมียนมาร์ และอินเดีย ประชากรส่วนใหญ่มีต้นกำเนิดมาจากประเทศจีน ซึ่งได้มีการอพยพลงมาทางทิศใต้เมื่อนานมาแล้ว ประชากรบางส่วนเป็นประชากรส่วนใหญ่ในบางประเทศ เช่น ประเทศไทยและลาว

สุจิตต์ วงศ์เทศ (2527 : 140) กล่าวว่า กลุ่มคนที่พูดตระกูลภาษาไทนั้นชุมนุมกันอยู่อย่างหนาแน่นตั้งแต่บริเวณภาคตะวันตกของแม่น้ำสาละวินในพม่าตอนเหนือ กระจายอยู่ในลุ่มแม่น้ำโขงแถบสิบสองพันนา ลาวและแถบลุ่มแม่น้ำแดง แม่น้ำดำบริเวณตอนเหนือของญวนรวมไปถึงมณฑลกวางสีของจีนตอนใต้ด้วย ซึ่งคำกล่าวนี้สอดคล้องกับที่จิตร ภูมิศักดิ์ (อ้างอิง) ที่กล่าวว่า ชื่อของชนชาติมีส่วนสัมพันธ์กับฐานะทางสังคมระหว่างชนชาติ การยืนยันว่าตัวเองเป็นคนโดยใช้คำว่า “ผู้” นำหน้า เช่น ผู้ไท ที่อยู่ในเขตสิบสองจุไทในเวียดนามเหนือปัจจุบัน

ศิราพร ณ ถลาง (2545 : 37) ได้กล่าวถึงภูมิหลังทางประวัติศาสตร์และวัฒนธรรมของคนไทแต่ละกลุ่ม โดยกล่าวถึงกลุ่มไทดำ - ไทขาวว่า เป็นชนชาติไทที่อาศัยอยู่ในแคว้นสิบสองจุไทในเขตเวียดนามตอนเหนือที่มีอาณาเขตติดกับภาคใต้ของจีนและภาคเหนือของลาว ไทดำและไทขาวตั้งบ้านเรือนอยู่บริเวณลุ่มแม่น้ำดำ แม่น้ำแดง เมืองสำคัญของไทดำ คือ เมืองถ่าน (เตียนเปียนฟู) และเมืองลา (เฉินลา) ส่วนเมืองที่เป็นถิ่นที่อยู่ของไทขาว คือ เมืองโล (ไลเจา) เมืองหมอก (หมอกโจว) และเมืองเต็ก เป็นต้น เมื่อลาวถูกฝรั่งเศสยึดเป็นอาณานิคมทั้งลาวและไทดำก็อพยพเข้าประเทศไทย คนไทยเรียกไทดำที่อาศัยอยู่ในสกลนคร นครพนมว่าผู้ไทหรือภูไท

เมื่อกล่าวถึงผู้ไททั้งจากตำนาน มักจะกล่าวกับผู้ไทกับไทดำมีความสัมพันธ์กันทางเชื้อชาติและภาษานับแต่ตำนานการสร้างโลก ศิราพร ณ ถลาง (2552 : 118) พบว่าไทดำ ไทขาว ลาวและกลุ่มผู้ไทเองก็มีตำนานที่เล่าคล้ายๆ กัน ว่ามนุษย์เกิดมาจากน้ำเต้า มีเรื่องเล่าเกี่ยวกับถ่าน ขุนล่อ ขุนบูลม ปู่สังกะสา ย่าสังกะสี ซึ่งเรื่องเล่าเหล่านี้เป็นที่มาของตำนานการกำเนิดมนุษย์ จึงอาจกล่าวได้ว่ากลุ่มผู้ไท คือ ไทดำ ไทขาว และลาวมีความใกล้ชิดกันทางวัฒนธรรม เพราะนับถือถ่านและนับถืออำนาจเหนือธรรมชาติไม่ได้นับถือพุทธศาสนาเช่นไทกลุ่มอื่นๆ สุมิตร ปิติพัฒน์ (2545 : 1) ยังได้กล่าวถึงชาวผู้ไทไว้ว่า ในสมัยกรุงธนบุรีและรัตนโกสินทร์ตอนต้นอาณาจักรสยามได้เข้ามามีอำนาจเหนืออาณาจักรล้านช้าง สิบสองจุไทจึงเปรียบเสมือนอยู่ภายใต้อิทธิพลของสยามด้วย

เรื่องของผู้ไทขาวยังปรากฏในพงศาวดารเมืองโล จากประชุมพงศาวดารฉบับกาญจนาภิเษก เล่ม 8 (2545 : 453) ว่าเป็นเจ้าเมืองอยู่ในที่แห่งนั้นมาก่อน มีนามว่าเจ้าฟ้าแค้น และมีบรรพบุรุษที่อพยพมาตั้งเมืองไซพร้อมกับคนจีน จึงมีคนจีนและผู้ไทอาศัยอยู่ใน 2 ตำบล คือ เมืองไซและเมืองโล ครั้นต่อมาพวกชาวจีนได้ผู้หญิงผู้ไทขาวและผู้ไทดำเป็นภรรยา การระคนปนกันไปมาดังนี้ ธรรมเนียมจีนและภาษาจีนก็พูดกันน้อยลงพูดเป็นภาษาผู้ไทเสียโดยมาก จึงเรียกกลุ่มคนจีนที่อยู่ในเมืองไซและเมืองโลเหล่านี้ว่าเป็นผู้ไทขาวด้วย

รูปที่ 5.2 แผนที่ของการกระจายที่ตั้งและกลุ่มไทขาวในประเทศเวียดนาม

บุญยงค์ เกศเทศ (2548 : 83 – 85) กล่าวว่า ไทขาว หรือ ไทตอน ตั้งถิ่นฐานในอาณาเขตสิบสองจุไทยที่มีพื้นภูมิสถานอยู่ในเขตประเทศเวียดนามเป็นส่วนใหญ่ เป็นต้นว่า อยู่กันหนาแน่นในจังหวัดไลเจิวหรือเมืองไล นอกนั้นก็กระจัดกระจายอีกหลายชุมชน หลายเมือง เช่น เมืองกว๋ิงหงาย บักเอียน ฟุเอียน ตาบัก ซาปา บักฮา ในแถบจังหวัดซอนลา หรือเมืองลา จังหวัดฮ่าซิ่นบิ่ง ตลอดจนจังหวัดแทงหัวเมื่อสี่ปีคัมที่มาพบว่า คนไทขาวสืบบรรพชนมาจากไทปักก้อ ซึ่งมีภูมิลำเนาเดิมอยู่ทางทิศตะวันตกเฉียงเหนือของเวียดนาม ต่อแดนเชื่อมไปยังภาคใต้ของมณฑลยูนนาน ต่อมามีการขยายอิทธิพลเคลื่อนย้ายมาตั้งถิ่นฐานอยู่ตามริมฝั่งแม่น้ำแดง จนสามารถสร้างเมืองไลได้สำเร็จเป็นปึกแผ่นจึงได้ขยายเขตปกครองตนเองไปยังเมืองกวางายในจังหวัดซอนลา เมืองแต้ เมืองเติ๊ก เมืองฮ่าบัก จนถึงเมืองแทงหัว มอกโจ มายโจว ฮ่าเซินบิ่ง เหยอาน เป็นต้น

ต่อมาได้อพยพโยกย้ายถิ่นเข้าเมืองลาว มาอยู่พำนักในเมืองสงาง มีพญายอดจอมคำ ซึ่งเป็นลูกของเจ้าฟ้าเมืองหลวงพระบาง เป็นหัวหน้านำมา เมื่อมาถึงเมืองสงางนั้นพบว่า พวกข้าอาศัยอยู่ก่อนแล้ว จึงได้ต่อสู้กับพวกข้า ปรากฏตำนานของไทขาวเล่าขานสืบต่อกันมาว่า

"กลุ่มไทขาวสู้พวก (ข้า) ไม่ได้ จึงให้กำฟงไปบอกว่า ที่เมืองนี้พวกข้าอาศัยอยู่ได้ เพราะผีเมืองอนุญาตให้อยู่ จึงอยู่มาได้ ถ้าผีเมืองบอกให้ไปอยู่ พวกไทก็จะต้องอยู่ และให้พวกข้ามายิงหน้าไม้ใส่หน้าผาแข่งกัน ถ้าผู้ใดยิงไปแล้วลูกธนูติดอยู่กับหน้าผา หมายความว่า ผีเมืองอยากให้อยู่ ข้ากับไทจึงมาแข่งกันยิงธนูให้ติดหน้าผา เมื่อยิงออกมาลูกธนูของฝ่ายไท ซึ่งทำจากไม้อ่อน และยังติดขี้นสุดไว้ตรงปลายอีก ก็ติดอยู่ที่หน้าผานั้น ส่วนลูกธนูของพวกข้านั้นแข็ง เมื่อยิงไปจึงตกลงไปไม่ติดอยู่บนหน้าผา พวกข้าจึงต้องออกจากเมืองไป กำฟงได้เอาผ้าฝ้ายย้อมสีขาวมาห่ม และขึ้นดอยไปให้ดูเหมือนว่าเป็นผี แล้วออกมาพูดว่า "เมืองนี้มีผีเมืองไทให้อยู่" กลุ่มไทขาวจึงได้เข้ายึดและตั้งบ้านเรือนในเมืองสงาง"

รูปที่ 5.3 ผู้หญิงชาวไทย เมืองไลเจิว กับชุดแต่งกายประจำเผ่าและกิจกรรมการทอผ้า เช่น ฝ้าย

ผู้คนไทขาวอพยพเคลื่อนย้ายถิ่นที่อยู่อาศัยเสมอ เป็นต้นว่า ได้อพยพจากเมืองสาगไปอยู่เมืองเล็ก เพื่อไปรวมกลุ่มกับไทขาว ซึ่งตั้งบ้านเรือนอาศัยอยู่ก่อนแล้ว แต่บางส่วนได้แยกย้ายกันอพยพไปตามลำน้ำแฉ้ หรือแม่น้ำดำไปอยู่ที่เมืองเชียงก็ หรืออำเภอฮาบัก จังหวัดหัวบิन्ह ในปัจจุบัน บางกลุ่มก็ไปตั้งถิ่นฐานอยู่บริเวณริมฝั่งแม่น้ำเกิม ซึ่งเป็นสาขาของแม่น้ำโล และแม่น้ำแดง แม่น้ำใจ แถบจังหวัดเตียนกวาง และท่าขางที่เมืองพูเอียน จังหวัดซอนลา เมืองมุน อำเภอมายโจว จังหวัดหัวบิन्ह ที่เมืองแดง จังหวัดแทงหัว ตลอดจน เหยอาน เป็นต้น

กลุ่มชาติพันธุ์ไทขาว หรือไทตอน นิยมตั้งชุมชนอยู่บริเวณที่ราบลุ่มเชิงเขา ริมแม่น้ำลำธาร อันเป็นต้นน้ำ หรือตามซอกหลืบของทิวเขาที่สลบซับซ้อน อันเป็นชัยภูมิ ที่จะต้องมีน้ำธรรมชาติไหลล่งลงมา กลายเป็นลำธารและแม่น้ำในที่สุด เนื่องจากบริเวณพื้นที่ลุ่มหรือพื้นราบ ระหว่างเทือกเขา มักเป็นแหล่งอุดมสมบูรณ์ด้วยทรัพยากรธรรมชาติ อีกทั้งเป็นชัยภูมิที่เหมาะสมสำหรับการเพาะปลูกเป็นอย่างมาก ดังนั้น หากเดินทางย้อนทวนสายน้ำขึ้นไปบนพื้นที่สูง จะพบเห็นผู้คนไทขาวตั้งบ้านเรือนอยู่เป็นกลุ่มๆ

5.1.2 ขนบธรรมเนียมประเพณีของชาวไทขาวในประเทศเวียดนาม

กลุ่มชาติพันธุ์ไทในประเทศเวียดนาม โดยเฉพาะไทขาวและไทดำ เป็นกลุ่มชนที่มีวัฒนธรรมในการดำเนินชีวิตที่แสดงออกอย่างเป็นระเบียบแบบแผน ผูกพันกับระบบเครือญาติทางสังคม ธรรมชาติและความสำเร็จต่ออำนาจเหนือธรรมชาติทั้งผีและขวัญ โดยหัวข้อนี้จะนำเสนอเกี่ยวกับขนบธรรมเนียมประเพณีของไทขาวและไทดำที่มีผลความสัมพันธ์กับผ้าและวัฒนธรรมของการถักทอของชาวไทขาวและไทดำ

5.1.2.1 ประเพณีและพิธีกรรมเกี่ยวกับชีวิต

1) ประเพณีการเกิด นับตั้งแต่ท้องจนถึงวันคลอด ผู้เป็นแม่คงทำงานตามปกติเชื่อว่าการออกแรงนั้นจะทำให้คลอดลูกง่าย เมื่อเจ็บท้องก่อนคลอด จะทำพิธีเช่นผีเรือนเรียกว่า "วานขวัญผีเรือน" การประกอบพิธีกรรมให้หมอขวัญเป็นผู้ทำพิธีฆ่าไก่ 1 ตัว เช่นให้ผีญาติพี่น้องที่ตายทั้งกลม หรือตายในขณะที่คลอดลูกกินก่อน เพื่อไม่ให้มารังควาญรบกวนในขณะที่คลอด เมื่อเด็กคลอดพ้นจากครรภ์มารดาแล้ว ก็จะตัดสายรกซึ่งเรียกว่าสายรกยาวประมาณ 2 ซ้อมมือ อาบน้ำให้เด็กทารกด้วยน้ำอุ่น แล้วนำไปวางไว้บนกระดัง รोजนกระทั่งสายรกลุดออกมา เมื่อสายรกลุดพ้นออกจากครรภ์แล้ว นำไปล้างบรรจุใส่กระบอกไม้ไผ่ที่เตรียมไว้ แล้วนำไปแขวนที่คอกไม้ใหญ่ในป่า ส่วนแม่ก็ให้ล้างชำระทำความสะอาดร่างกายแล้วนั่งอยู่ไฟเรียกว่า "อยู่ก่าเดือน" เมื่อถึงเตาไฟให้หันหน้าเข้าหาเตาไฟ หลังจากนั้นต้มน้ำร้อนอยู่ไฟและอาบน้ำร้อนที่ต้มผสมใบไม้ซึ่งเป็นสมุนไพรพื้นบ้านจนครบเดือน ในขณะที่มีการอยู่ไฟจะต้องระมัดระวังเรื่องอาหาร รับประทานได้แต่ข้าวเหนียวนึ่งกับเกลือคั่ว ในระยะนี้จะมีญาติพี่น้อง และผู้ใกล้ชิดมาเยี่ยม เมื่อออกก่าไฟแล้วให้ไปสระผมที่ทำน้ำแต่จะไม่น้อบน้ำ ทำพิธีสู่ขวัญให้แก่เด็กน้อย ใช้ไก่ต้ม ข้าวต้ม ขนม จัดใส่สำหรับทำพิธีสู่ขวัญ หลังจากนั้นเมื่อถึงเวลากลางคืน ก็ให้แม่และเด็กน้อยย้ายไปนอนบริเวณที่นอนตามปกติ อาหารการกินในเวลาอยู่ไฟจะไม่รับประทานเนื้อสัตว์ทั่วไป จะมีแต่ผักและปลาบางชนิด เช่น ปลาคิง ปลาแก้ม จากนั้นจึงเริ่มรับประทานเนื้อสัตว์ได้ โดยเริ่มจากเปิดก่อนต่อมาเป็นไก่ หมู ปลาย่าง ปลาไหลย่าง ห้ามรับประทานเนื้อสัตว์ใหญ่ เช่น เนื้อวัว เนื้อควาย จนกว่าจะออกจากก่าเดือน โดยเฉพาะเนื้อควายต้องห้ามรับประทานเด็ดขาดเพราะจะทำให้มีอาการแสดง (กวาง บัน เกีย, สัมภาษณ์ 11 ต.ค. 2555)

2) ประเพณีการแต่งงาน การแต่งงานเมื่ออายุย่างเข้าสู่วัยหนุ่มวัยสาว ผู้บ่าวก็จะชวนกันไปเที่ยวสาว กำหนดเกณฑ์อายุของผู้ชายประมาณ 20 ปี (ชาวปี) ส่วนอายุของผู้หญิงก็อยู่ประมาณ 16 ถึง 19 ปี เมื่อชายหนุ่มต้องตาต้องใจหญิงสาวคนใดก็จะมาขอให้พ่อแม่หรือผู้เฒ่าผู้แก่ทราบ แล้วมอบภาระการทาบตามสู่ขอให้กับผู้หลักผู้ใหญ่ โดยไปหาพ่อล่ำแม่ล่ำเพื่อไป "มัด" ก็คือการหมั้นหมาย หลังจากนั้นก็จะเข้าสู่พิธีกรรมการแต่งงาน เมื่อถึงวันแต่งงานฝ่ายชายจะนำขบวนแห่ข้าวของ มีเงินจำนวนหนึ่งตามที่ตกลงกัน ทองคำแหวน กำไล สร้อยข้อมือ ต่างหู ปิ่นเงิน ข้าวเปลือก ไก่ 8 ตัว หมู 1 ตัว เหล้าไห แล้วก็มอบเงินจำนวนหนึ่งสำหรับพ่อแม่ของฝ่ายหญิง ในการแต่งงานมีพิธีเรียกขวัญ รับขวัญ เช่นผีบรรพบุรุษของฝ่ายหญิงและฝ่ายชาย ซึ่งในขั้นตอนหลังจากนี้จะมีพิธีมอบปิ่นปักผมให้ผู้หญิงรดมวยผมหลังจากการหวีเกล้า ปิ่นเป็นสัญลักษณ์ของความแตกต่างระหว่างสถานภาพของหญิงสาวที่แต่งงานกับหญิงสาวที่ยังไม่แต่งงาน (หลอ วัน แดน, สัมภาษณ์ 11 ต.ค. 2555)

3) ประเพณีการตาย เมื่อมีคนตายในหมู่บ้านจะมีการบอกกล่าวแก่ชาวบ้าน ซึ่งทุกคนจะหยุดทำงานจนกว่าจะนำศพไปฝัง บรรดาญาติพี่น้องจะช่วยกันอาบน้ำศพจากนั้นก็แต่งตัวด้วยชุดเสื้อผ้าของชนเผ่าไทและนำผ้าแพรสีขาวมาเย็บเป็นถุงบรรจุศพแล้วใช้ไหมเย็บติดให้เรียบร้อย บรรจุลงในโลงศพโดยใช้ผ้าคลุมหน้าศพไว้ผืนหนึ่ง เมื่อทำพิธีที่บ้านเสร็จแล้วก็นำศพไปป่าเขา เพื่อฝังศพแต่ปัจจุบันมีการเผาศพด้วย หลังจากพิธีกรรมของศพเรียบร้อยแล้วก็จะทำบุญอุทิศส่วนกุศลให้ โดยนำเครื่องเซี้ยวไปส่งให้ที่ป่าช้า พอถึงตอนเย็น หมอขวัญจะทำพิธีสู่ขวัญให้แก่ครอบครัวของผู้ตาย เพื่อความเป็นสิริมงคลแก่ทุกคน หลังจากนั้นครอบครัวของผู้ตาย จะจัดสำรับอาหารไปทานอุทิศให้ที่หลุมฝังศพผู้ตายเป็นเวลา 7 วัน พอครบวันที่เจ็ด จะทำพิธีเชิญขวัญหรือวิญญาณของผู้ตายขึ้นไปเป็นผีเรือน โดยนำไปไว้ด้านในสุดของเรือนเรียกว่า "กะล่อห้อง" เพื่อปกป้องคุ้มครองลูกหลานและสมาชิกในครอบครัวให้อยู่ดีมีสุขตลอดไป หลังจากนั้นเมื่อครบวันตายทุกๆ 10 วัน จะจัดพาข้าวเป็นสำรับเล็กๆ ทำพิธีเช่นผีเรือนเรียกว่า "เสนเทวดาปาดตง" นำไปวางไว้ที่ห้องผีเรือน โดยใช้อาหารจากที่สมาชิกในครอบครัวรับประทานในชีวิตประจำวัน

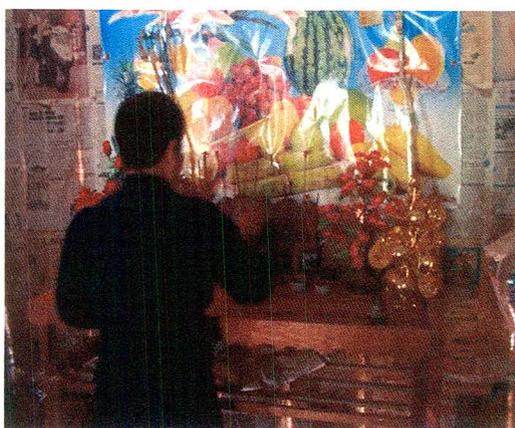
5.1.2.2 ประเพณีและพิธีกรรมในรอบปี

ชาวไทยขานนับถือและเคารพอำนาจเหนือธรรมชาติและธรรมชาติ และเชื่อว่าผีประจำอยู่ในธรรมชาติทุกแห่ง เช่น ภูเขา แม่น้ำ ต้นไม้ จึงมีพิธีกรรมเช่นไหว้อยู่เป็นประจำ "เสน" ซึ่งเป็นพิธีกรรมศักดิ์สิทธิ์ที่เกี่ยวข้องกับการบูชาและรำลึกบุญคุณของผีบรรพชนที่เสียชีวิตไปแล้ว แต่ดวงวิญญาณยังคงสถิตย์อยู่บนเรือนเพื่อคุ้มครองปกป้องรักษาลูกหลาน

1) พิธีเสนเรือน เป็นพิธีเช่นไหว้ผีเรือนของชาวไทยดำและไทยขาว ซึ่งเป็นผีพ่อ แม่ ปู่ ย่า ตา ยาย และบรรพบุรุษที่ล่วงลับไปแล้ว ตามปกติพิธีเสนเรือนจะปฏิบัติกันทุกครอบครัวเป็นประจำ 2 - 3 ปีต่อครั้ง ทั้งนี้ขึ้นอยู่กับฐานะและความพร้อมของครอบครัว เพื่อคุ้มครองบุตรหลานให้อยู่เย็นเป็นสุข ทำมาหากินเจริญก้าวหน้า ผู้ประกอบพิธีกรรมคือ "หมอเสน" ส่วนผู้ร่วมพิธีได้แก่บรรดาลูกหลานและญาติๆ รวมทั้งแขกเชิญในกรณีที่บ้าน หรือสมาชิกในครอบครัวเป็นพนักงานของรัฐ มีตำแหน่งสำคัญจะเชิญแขกจำนวนมาก บางครั้งแขกมาร่วมงาน 200 - 300 คน ญาติที่มาร่วมงาน แบ่งออกเป็น 2 ประเภท คือ ญาติสืบสายโลหิตจะแต่งกายแบบธรรมดา และญาติจากการแต่งงานได้แก่ฝ่ายเขยหรือสะใภ้ จะแต่งกายพิเศษด้วยชุด "เสื่อฮี" หรือเสื่อยาวเพื่อเป็นการเคารพผีเรือน และเป็นที่สังเกตให้ผู้มาร่วมงานรู้ว่าเป็นเขยหรือสะใภ้ ก่อนทำพิธีเสนเรือน จะจัดเตรียมสิ่งของที่ใช้ประกอบพิธีกรรม ได้แก่ เหล้า หมู 1 ตัว พิธีเสนเรือนเริ่มจากหมอเสนเป็นผู้ประกอบพิธีในห้องผีเรือน ผู้เข้าร่วมพิธีทั้งญาติที่อยู่ในสัง หรือ ตระกูลผีเดียวกัน เริ่มจากเจ้าบ้านจะยกสำรับเครื่องเช่น ถวายผีเรือน จากนั้นหมอเสนจะเริ่มประกอบพิธีโดยกล่าวเชิญผีเรือนให้มารับเครื่องเช่นโดยเรียกชื่อผีเรือนจาก "ป๊อบ" ให้มากินเครื่องเช่นที่ละชื่อ ขณะที่เรียกชื่อหมอเสนจะใช้ไม้ทุ (ตะเกียบ) คีบอาหารและเครื่องเช่นป้อนให้ผีเรือนกิน โดยหย่อนลงทางช่องเล็กๆ ลงไปได้ถนัดบ้านแล้วหยดน้ำตามลงไป จนกระทั่งเรียกชื่อครบทุก

ชื่อ พิธีเช่นให้ผีกินอาหารนี้จะทำ 2 ครั้ง คือตอนเช้าและตอนกลางวัน หลังจากนั้นจะเสนเหล่าหลวง โดยใช้เหล่า 1 ขวด และกับแก้มเป็นเครื่องเช่น หมอเสนจะทำพิธีเรียกผีบรรพบุรุษมากินตามรายชื่อในปีผีเรือนจนครบเป็นอันเสร็จพิธี (ปาน, สัมภาษณ์ 14 ต.ค. 2555)

ความเชื่อของชาวไทยขาว มีความเชื่อเรื่อง "แกน" คือ เชื่อว่าแกนเป็นผู้สร้างโลกและบันดาลให้มีทุกสิ่งทุกอย่าง นอกจากนี้ยังนับถือผีบรรพบุรุษ หรือที่เรียกว่า "ผีเฮือน" ซึ่งเมื่อตายแล้วจะไม่ไปไหน ยังคงวนเวียนคอยช่วยเหลือลูกหลานอยู่ ด้วยเหตุนี้เมื่อมีคนตายลูกหลานจะนำศพไปฝัง และไปเชิญผีจากหลุมหลังจากที่ตายแล้ว 3 วัน เรียกว่า "พิธีเอาผีขึ้นเรือน" ในบ้านจะจัดที่มุมใดมุมหนึ่งของห้องเป็น "กะลอห้อง" หรือ "กะลอฮ้อง" มีพาข้าว (ถาดใส่ข้าว) เป็นที่บูชาผีบรรพบุรุษ ปกติไม่นอนุญาตให้ผู้อื่นที่ไม่ใช่ญาติเข้าไป นอกจากนี้ชาวไทยขาวยังมีความเชื่อและนับถือ "พ่อมด" ซึ่งพ่อมดเปรียบเหมือนเทวดา การประกอบพิธีกรรมต่างๆ จะเป็นการเชิญพ่อมดมาเพื่อประกอบพิธีกรรม (ฮอง เซิน, สัมภาษณ์ 16 ต.ค. 2555)

รูปที่ 5.4 กะลอห้องของชาวไทยดำและไทยขาว เมื่อมีคนไปเยี่ยมเจ้าบ้านจะจัดรูปบอกผีเรือน

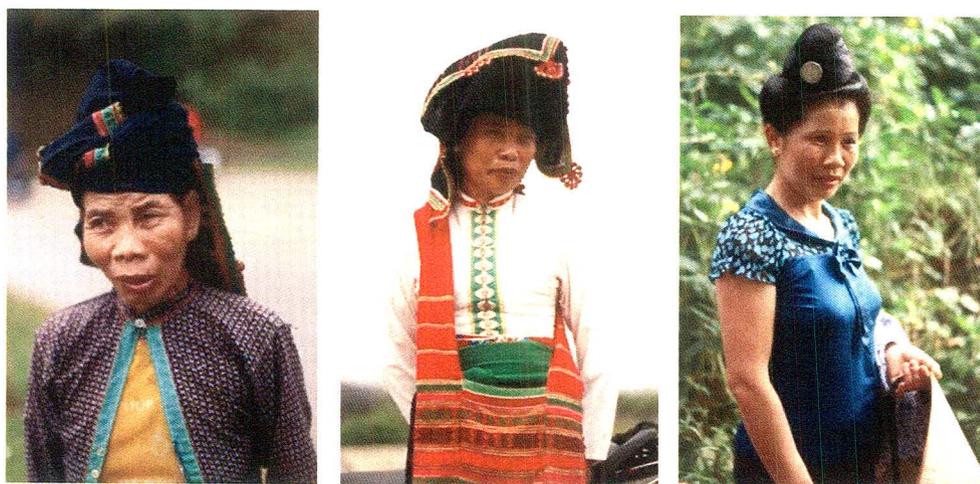
ความเชื่อเรื่องขั้บมดเป็นการรักษาโรคภัยไข้เจ็บ เมื่อมีคนเจ็บป่วยเรื้อรังในครอบครัว รักษาด้วยหมอยาแล้วไม่หาย สามิภรรยาหรือญาติของผู้ป่วยจะไปเชิญหมอมด มาทำพิธีรักษา หมอมดจะรักษาด้วยการขั้บมดและเสียงทาย เพื่อให้ทราบสาเหตุของการเจ็บป่วย ถ้าหากถูกผีทำก็จะทำพิธีเลี้ยงผีแก้ไขอาการเจ็บป่วย การรักษาเริ่มด้วยการให้ผู้ช่วยหมอมด 2 คนช่วยกันเป่าปี่ หมอมดจะทำการขั้บมด เพื่อเชิญผีมดให้มาช่วยในการวินิจฉัยสาเหตุของการเจ็บป่วย โดยสุ่มถามผีมดว่าถูกผีอะไรทำ เช่น ถามว่าถูกผีเรือนทำไหม แล้วเสียงทายหาคำตอบด้วยการสาดข้าวสารลงบนพื้น 3 ครั้ง ให้ได้จำนวนคู่-คี่สลับกัน กล่าวคือ ถ้าครั้งแรกได้จำนวนคู่ ครั้งที่สองจะต้องได้จำนวนคี่ และครั้งที่สามได้จำนวนคู่ แสดงว่าผีเรือนทำ ถ้าเสียงทายไม่ได้จำนวนดังกล่าวก็จะเป่าปี่ขั้บมดต่อไปอีกจนจบคำขั้บมด แล้วเสียงทายอีกเช่นนี้จนกระทั่งได้จำนวนคู่สลับคี่ตามที่ต้องการ ดังนั้นการขั้บมดจึงใช้เวลาอันอาจใช้เวลาตั้งแต่ตอนบ่ายจนกระทั่งถึงกลางคืน เมื่อทราบถึงสาเหตุ

ของการเจ็บป่วยว่าถูกผีใดมาทำ หมอมดก็จะให้ญาติผู้ป่วยจัดเตรียมสิ่งของสำหรับเซ่นเลี้ยงผี เพื่อให้เลิกทำแก่ผู้ป่วย

5.2 ผ้าครามกับสังคมและวัฒนธรรมในบริบทดั้งเดิมของชาวผู้ไทในประเทศเวียดนาม

ชาวไท (Tai speaking group) มีความสามารถในการประดิษฐ์ผ้า ทั้งผ้าห่ม เบาะ หมอน เสื้อผ้า ถูง ย่าม ผ้าอื่นๆ ไว้ใช้ โดยมีสำนึกว่าหญิงสาวที่มีอายุ 10 ปีขึ้นไปจะต้องเรียนรู้การทอผ้า เพื่อเตรียมเอาไว้ใช้สำหรับสมาชิกในครอบครัวและเพื่อการออกเรือนในอนาคต

กลุ่มชนชาวไทดำเรียกตนเองว่า "ไต" "ผู้ไต" คือ กลุ่มชาติพันธุ์คนไทสาขาหนึ่งที่มีความเป็นอิสระ คำว่า "ดำ" หมายถึงการแต่งกายด้วยเครื่องนุ่งห่มสีดำ ส่วนผู้ไทขาวก็แต่งกายด้วยเครื่องนุ่งห่มสีขาว ซึ่งสะท้อนให้เห็นว่าการเรียกชื่อของคนกลุ่มนี้ใช้รูปแบบของการแต่งกายและผ้าเป็นสิ่งบ่งชี้ และพระยาอนุমানราชชน (2522 : 117-118) กล่าวถึงผู้ไทไว้ว่า “นอกจากมีพวกไทไท้ ไทนงอยู่ในดงเกี้ยว ยังมีพวกผู้ไท มีมากอยู่ในแคว้นที่เรียกว่า พวน และในดินแดนที่อยู่ถัดเขตแคว้นหลวงพระบาง พวกผู้ไทแบ่งออกเป็นผู้ไทขาว ผู้ไทแดง ผู้ไทดำ และผู้ไทลาย ซึ่งตั้งชื่อเอาตามสีเสื้อผ้าที่นุ่งห่ม พวกผู้ไทที่มีอยู่มากในภาคอีสานคงเป็นพวกผู้ไทดำ พวกโห่งหรือทรงดำที่มีอยู่แถวจังหวัดราชบุรีและเพชรบุรีก็เป็นจำพวกผู้ไทดำด้วยเหมือนกัน คำพูดของผู้ไทมีเสียงส่วนมากใกล้เคียงกับพวกพวนซึ่งน่าจะเป็นผู้ไทพวกหนึ่ง” การเรียกชื่อกลุ่มคนตามสีของเครื่องแต่งกาย ประคอง นิมมานเหมินท์ (2554 : 86) กล่าวว่า ผู้หญิงไทดำนิยมสวมเสื้อสีดำและผ้าซิ่นสีดำหรือสีกรมท่า สวมเสื้อคลุมยาวสีดำเรียกว่า “เสื้อฮี” ทั้งผู้หญิงไทขาวและไทดำนิยมทำผมมวยเรียกว่า “ตั้งเกล้า” มีผ้าเปียวโพกศีรษะ

รูปที่ 5.5 ผ้าเปียวกับรูปแบบการตั้งเกล้าของชาวไทดำ

5.2.1 ผ้าทอของชาวไทขาว

ผ้าเป็นหนึ่งในปัจจัยสี่ที่มีความจำเป็นต่อการดำรงชีวิตของมนุษย์ จึงกล่าวได้ว่าผ้าทอเป็นมรดกทางภูมิปัญญาที่มีการสืบสานและถ่ายทอดจากบรรพชนมาสู่คนรุ่นปัจจุบัน และวัฒนธรรมการทอผ้าและการแต่งกายย่อมแตกต่างกันไปตามชาติพันธุ์ อย่างที่ได้กล่าวมาแล้วข้างต้นว่ากลุ่มชาติพันธุ์ไทในเวียดนามได้ใช้สีของเครื่องแต่งกายบ่งบอกชาติพันธุ์ แม้จะมีความแตกต่างของสีเครื่องแต่งกายหากแต่ระบบวิถีคิดและกระบวนการของการทอผ้าสำหรับกลุ่มชาติพันธุ์ไทในเวียดนามนั้นมีความคล้ายคลึงกันมาก จึงสามารถแบ่งประเภทของผ้าทอและเครื่องแต่งกายออกเป็น 3 ประเภท คือ ผ้าที่ใช้ในชีวิตประจำวัน ผ้าที่ใช้ในงานประเพณีและพิธีกรรม และผ้าเบ็ดเตล็ด

5.2.1.1 ผ้าทอผ้าที่ใช้ในชีวิตประจำวัน

จิตา ชมพูนุช (2539 : 101-102) กล่าวว่า ผ้าที่ใช้ในชีวิตประจำวันสำหรับชาวไทขาวและไทดำจะเป็นผ้าพื้น ไม่มีความประณีตและสวยงามเท่าใดนัก แต่มีความทนทาน ทอขึ้นอย่างง่ายๆ มีสีและลวดลายบ้างประปราย ผ้าพื้นี่กล่าวถึงนี้ ได้แก่

1) ผ้าซิ่น คือ ผ้าที่ใช้ในชีวิตประจำวันและในงานพิธีกรรมต่างๆ โดยมีวิธีการใช้ที่แตกต่างกัน ผู้หญิงชาวไทขาวและไทดำจะนุ่งผ้าซิ่นแบบเดียวกันไปตลอด เป็นผ้าที่ทอขึ้นไว้ใช้เองส่วนมากนิยมผ้าฝ้ายแล้วนำไปย้อมครามจนเป็นสีครามเข้มจนเกือบดำ หรือบางครั้งก็เป็นสีดำ ผ้าซิ่นจะประกอบไปด้วย 3 ส่วน คือ หัวซิ่นเป็นผ้าพื้นสีครามเข้มหรือสีดำขึ้นอยู่กับตัวผ้าซิ่น สีต้องกลมกลืนกับตัวซิ่นมีความกว้างประมาณ 8 – 10 นิ้ว การต่อหัวซิ่นจะใช้เข็มสอยด้วยฝีมั้ เข็ม ตัวซิ่นเป็นผ้าถุงสำหรับพันรอบตัว พื้นสีครามเข้มหรือสีดำ และมีลายทางสีขาวหรือสีฟ้าแทรกตามทางยาวของลำตัว ตัวซิ่นนี้เส้นด้ายยืนจะมีสีดำหรือสีแดง อาจจะเป็นฝ้ายหรือไหมส่วนด้ายพุ่งจะเป็นฝ้ายสีดำหรือสีครามเข้มขึ้นอยู่กับสีที่ต้องการว่าต้องการผ้าซิ่นสีครามเข้มหรือสีดำ ตีนซิ่น เป็นผ้าที่ทอขึ้นโดยเฉพาะมีความกว้าง 1.5 นิ้ว โดยมีการสลักสีของเส้นด้ายยืนให้เป็นสีดำหรือสีครามเข้ม ลายที่เกิดจะเป็นลายที่เกิดตามยาวแล้วนำไปติดกับตัวผ้าซิ่นด้วยการเย็บด้วยมือเหมือนสมัยโบราณ

2) ผ้าขาวม้าเป็นผ้าสารพัดประโยชน์ที่ใช้ในชีวิตประจำวัน ใช้สำหรับผลัดอาบน้ำ หรือพันรอบเอว แต่บางครั้งชาวไทขาวและไทดำมักใช้ผ้าขาวม้าในพิธีกรรมต่างๆ เช่น พิธีเสนเรือน โดยเอาผ้าขาวม้ามามัดไว้ที่เอวของผู้ชายเพื่อเป็นการรั้งขวัญไม่ให้ติดตามผู้ตายไป ถ้าเป็นพิธีที่เกี่ยวกับการเรียขวัญจะใช้ร่วมกับเครื่องเช่นต่างๆ โดยเป็นเครื่องหมายแสดงตัวเจ้าของขวัญ สำหรับในพิธีแต่งงาน จะใช้เป็นของกำนัลแก่ญาติผู้ใหญ่ รูปแบบผ้าขาวม้า ตัดเย็บผ้าด้วยผ้าฝ้าย เป็นรูปสี่เหลี่ยมผืนผ้า โดยการมัดย้อมหรือขีด

3) ซ่งก้อม เป็นกางเกงขาสั้นที่ตัดเย็บด้วยผ้าฝ้ายสีครามเข้ม หรือสีดำ ตัดเย็บด้วยมือ ไม่มีการต่อขอบเหมือนอย่างกางเกงขาก๊วย ในอดีตใช้สำหรับนุ่งทำงานทั่วไป ลักษณะของส้วงก้อมมีความยาวเสมอหัวเข่า บริเวณเอวเป็นส่วนที่กว้างที่สุด เวลานุ่งต้องทบผ้าไว้ด้านหน้า แล้วคาดทับด้วยสายกดเอว (เข็มขัด) ลักษณะคล้ายกับกางเกงขาก๊วย แต่ต่างกันตรงที่การต่อประกอบผ้าแต่ละชิ้น โดยเฉพาะบริเวณเป้ากางเกงด้านหน้าและด้านหลังต้องใช้ผ้าแทรกแล้วนำผ้าที่ทบกันมาเย็บพันเป็นตะเข็บทั้งหมด

5.2.1.2 ผ้าทอผ้าที่ใช้ในงานประเพณีและพิธีกรรม

สร้อยน้ำค่าง มงคล (2552 : 69 – 76) กล่าวว่า ผ้าที่ใช้ในงานประเพณีและพิธีกรรมมักจะเป็นผ้าเฉพาะของไทยขาวและไทดำ เช่น พิธีเสนเรือน แต่งงาน และงานศพ ส่วนผ้าที่ใช้ในงานพิธีต่างๆ เช่น ทำบุญ ฟ้อนรำ แต่งงานหรือเทศกาลต่างๆ ของไทยขาว ไทดำ ผ้าชนิดนี้จะมีสีสันทัน และลวดลายงดงามเป็นพิเศษ ทอขึ้นด้วยฝีมือประณีต และใช้เวลานานกว่าจะทอผ้าชนิดนี้เสร็จแต่ละผืน ผ้าบางชนิดสามารถใช้ได้ทั้งในงานประเพณีและพิธีกรรม

1) ผ้าสบ คือ ผ้าห่มของผู้หญิง ซึ่งนิยมห่มเป็นสบในงานพิธีสำคัญ ลักษณะเป็นผ้าหน้าแคบ โดยมีด้านยาวตั้งแต่ 1-3 เมตร ตัดเย็บด้วยผ้าฝ้าย ตกแต่งลวดลายด้วยวิธีปัก ผ้าสบที่ปรากฏจะใช้วิธีปักบริเวณหัวและท้ายผ้าให้เป็นลวดลายต่างๆ

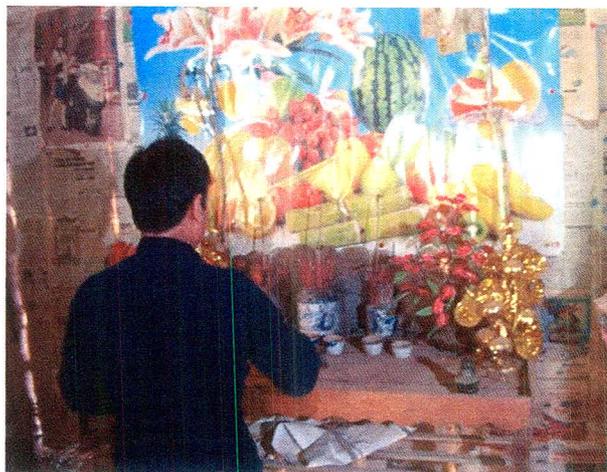
2) เสื้อก้อมผู้ชาย คือ เสื้อที่มีรูปทรงสั้นๆ มีความยาวตั้งแต่คอเสื้อถึงสะโพก เสื้อก้อมใช้สำหรับสวมใส่ไปทำงาน เดินทางไปต่างหมู่บ้าน หรือใช้กับเสื้อเชิ้ตสีขาวโดยสวมเสื้อเชิ้ตสีขาวไว้ข้างใน แล้วจึงสวมเสื้อก้อมทับอีกชั้นหนึ่ง ตัดเย็บด้วยผ้าฝ้ายสีครามเข้ม ที่แขนเสื้อต่อตรงไปถึงปลายแขน โดยใช้ผ้าทบสองชั้นให้เป็นรูปทรงกระบอกยาวถึงข้อมือ การต่อแขนเสื้อไม่ตัดผ้าให้โค้ง กระดุมทำด้วยเงินเป็นรูปยอดแหลม ลายกลีบบัว ติดห้วงที่ปลายยอด แล้วจึงนำมาเย็บติดกับของผ้าด้านซ้ายให้ตรงกับรังดุม

รูปที่ 5.6 เสื้อผ้าของผู้ชายชาวไทดำ – ไทยขาว

3) เสื้อก้อมผู้หญิง เป็นเสื้อของผู้หญิงชาวไทขาวและไทดำ มีสีครามเข้มเกือบดำ หรือสีดำ ตัดเย็บด้วยมือ ฝีมือนะเอียด สามารถใส่ได้ทั้งสองด้าน มีความหมายและการใช้เช่นเดียวกับเสื้อก้อมผู้ชาย แต่มีลักษณะบางส่วนที่แตกต่างและเหมือนกัน คือ เสื้อก้อมเป็นเสื้อคอตั้งเข้ารูป ตัดเย็บด้วยผ้าฝ้ายสีครามเข้ม ไม่มีปก แขนยาวทรงกระบอกรัดข้อมือ เพื่อให้แนบลำตัว ตัดกระดุมถี่ประมาณ 10 – 12 เม็ด กระดุมทำด้วยเงินแท้ เป็นยอดแหลมมีลายกลีบบัว ติดห่วง จะได้รับความอบอุ่นและป้องกันความร้อนได้ดี ตัวเสื้อมีความยาวเหนือสะโพก และผ่าหน้าตลอด ตัดกระดุมเงิน เสื้อก้อมผู้หญิงจะใช้คู่กับผ้าซิ่นเป็นชุดลำลอง

4) เสื้อฮีผู้ชาย หมายถึง เสื้อยาว หรือเสื้อผี ซึ่งชาวไทขาวและไทดำเชื่อว่าเสื้อฮีด้านที่มีลวดลายมากนั้นขโมยมาจากผี ทุกคนจึงต้องปกปิดด้านที่มีลวดลายไว้เมื่อยังมีชีวิตอยู่ แต่ถ้าเสียชีวิตจะนำด้านที่มีลายมากมาคลุมโลงศพเพื่อให้ผีได้รับรู้ว่าเป็นพวกเดียวกัน เสื้อฮีจัดเป็นเสื้อสำคัญซึ่งแต่ละคนจะมีเสื้อฮีประจำตัว เสื้อฮีจะตกแต่งด้วยลวดลายที่สวยงาม เพื่อไว้ใช้ในงานพิธีกรรมต่างๆ เช่น แต่งงาน เช่นผีเรือน ทำขวัญ และงานศพ นอกจากนี้เมื่อเจ้าของเสื้อเสียชีวิต ญาติจะนำเสื้อสวมใส่ให้ โดยใช้ด้านที่ไม่มีลวดลายตกแต่ง ส่วนด้านที่มีลวดลายใช้คลุมโลงศพ เสื้อฮีผู้ชายมีสีครามเข้มเป็นสีหลัก โดยใช้สีตัดบริเวณขอบคอเสื้อ ใต้รักแร้ ด้านข้างตัวเสื้อทั้งสองด้าน ด้านในตัวเสื้อทุกตะเข็บ และตีนเสื้อ ใช้สีแดง สีเหลือง สีเขียว และสีขาว

รูปที่ 5.7 เสื้อที่ใช้ในพิธีกรรมของชาวไทขาว เพื่อจุดธูปบอกกล่าวผีบรรพบุรุษ

5) เสื้อไต เป็นเสื้อที่มีขนาดใหญ่ เป็นเสื้อลำลองของผู้ชายสวมใส่เมื่อไปงานต่างๆ ใส่ไปเที่ยว เกี้ยวสาว ลักษณะเสื้อไตคือจะตัดเย็บด้วยผ้าฝ้ายสีดำ ไม่มีลวดลาย ลักษณะเป็นเสื้อคอตั้ง แขนยาว ทรงกระบอก ผ่าหน้าตลอด ตัดกระดุมเงินเรียงกันประมาณ 10 – 19 เม็ด ตัวเสื้อสั้นต่ำกว่าเอวลงไปเล็กน้อย

เป็นที่น่าสังเกตว่า คนไทขาวนิยมใส่เสื้อผ้าที่ย้อมด้วยครามและย้อมให้ได้เป็นสีดำหรือสีกรมท่า โดยเฉพาะกางเกงและเสื้อผ้าฝ้าย ผู้ชายเวลาปกติจะสวมใส่เสื้อผ้าฝ้ายย้อมครามในเวลาทำงานต่างๆ และผู้หญิงก็ยังคงสวมใส่และนุ่งผ้าซิ่นที่ทอด้วยตนเอง มีผ้าโพกศีรษะแบบต่างๆ และที่สำคัญผู้หญิงชาวไทขาว

มีกรรมวิธีการถักทอเหมือนกับชาวผู้ไทในประเทศไทยและผู้ไทในประเทศลาว ด้วยการทอจากกี่และการปัก รวมถึงกระบวนการนำฝ้ายมาแปรเป็นเส้นใย การเข็นฝ้าย การกวักฝ้าย การเริ่มต้นทอผ้า อุปกรณ์ทอผ้า และ การใช้ผ้าในโอกาสต่างๆ

รูปที่ 5.8 วัตถุติดของการย้อมผ้าและผืนผ้าที่เกิดจากการย้อมด้วยครามและฮ่อมของชาวไทขาว

5.3 ผ้าครามในบริบทของการเปลี่ยนแปลงและการดำรงอัตลักษณ์ทางชาติพันธุ์

ปัจจัยที่แสดงออกถึงอัตลักษณ์ของชาติพันธุ์ผู้ไทขาว คือ ความผูกพันที่มีต่อผิบรรพบุรุษยังคงเป็นแก่นของการดำเนินชีวิต แต่ด้วยบริบทสังคมที่เปลี่ยนไปก็ทำให้วัฒนธรรมบางอย่าง เลือนรางและเปลี่ยนแปลงไป ซึ่งรวมถึงการแต่งกายและวัฒนธรรมการถักทอของชาวไทขาวด้วย

บ้านนาทุ่ง ตำบลเมืองขอ อำเภอพองแก้ว จังหวัดไลเจา เป็นหมู่บ้านของชาวไทขาว หมู่บ้านดังกล่าวอยู่ท่ามกลางหุบเขา ระยะทางจากถนนสายหลักเข้าไปในหมู่บ้านประมาณ 3 กิโลเมตร และรถยนต์ไม่สามารถที่จะเข้าไปถึงตัวหมู่บ้านได้ สถาปัตยกรรมศาสตร์ของบ้านนาทุ่งล้อมรอบด้วยภูเขาทางด้านทิศเหนือและทิศตะวันออก ส่วนทิศใต้และทิศตะวันตกเป็นทุ่งนา มีแม่น้ำสายเล็กๆ ไหลผ่านด้านทิศตะวันตกของหมู่บ้านซึ่งลำธารนี้ไหลมาจากภูเขาทางด้านทิศเหนือ และไหลตลอดปีไม่เคยแห้ง ชาวบ้านจึงได้อาศัยผืนน้ำเข้ามาใช้ในหมู่บ้านตลอดปี

หมู่บ้านชาวไทขาวประกอบด้วยจำนวนหลังคาเรือนประมาณ 50 หลังคาเรือน บ้านเรือนไทขาวส่วนมากเป็นบ้านไม้ยกใต้ถุน ข้างล่างโล่ง ใช้ทำงานพักผ่อน หลังคามุงด้วยกระเบื้อง ทางเข้าหมู่บ้านมีโรงเรียน

ประจำหมู่บ้านซึ่งเปิดสอนถึงระดับประถมศึกษา หมู่บ้านนี้แบ่งการปกครองโดยมีผู้ใหญ่บ้านและมีคณะของ อบต.นาทุง มาร่วมให้ข้อมูลเกี่ยวกับประวัติและความเป็นมาของหมู่บ้าน สภาพของหมู่บ้านโดยทั่วไปอยู่ห่างกัน และไม่มีการจัดระเบียบดินน้ก บางหลังคาเรือนอยู่ในที่สูง บางหลังคาเรือนลดหลั่นลงมาตามพื้นที่ลาดเชิงเขา ในช่วงที่เข้าไปเก็บข้อมูลนั้นพบว่า ชาวบ้านนาทุงกำลังอยู่ในช่วงของฤดูกาลเก็บเกี่ยวข้าว นามัว ซึ่งชาวไทยขาว และไทดำทำนาปีละ 2 ครั้ง คือ นามัว คือ นาปี และนาเกี่ยม คือ นาปรัง ดังนั้นแต่ละครัวเรือนก็จะนำข้าวที่เกี่ยวแล้วมาตากตรงลานบ้าน แล้วใช้วี (พัด) เพื่อให้ข้าวสับแยกออกจากข้าวเมล็ดที่สมบูรณ์ (ฮวา เซิน, สัมภาษณ์, 16 ต.ค. 2555) เล ที คง เล่าว่า ชาวบ้านนาทุงส่วนมากทำนาประมาณ 3 ไร่ (เดือน) และเก็บเกี่ยว ข้าวที่เกี่ยวแล้วจากกลางทุ่งนาจะถูกขนมาตากตรงลานบ้าน บางส่วนก็เก็บขึ้นยุ้งและบางส่วนก็นำไปขาย (เล ที คง, สัมภาษณ์ 16 ต.ค. 2555) นอกจากนี้ยังสังเกตพบว่าเสื้อผ้าที่ลุงฮวา เซินใส่เป็นเสื้อแขนสั้นและเป็นผ้าฝ้าย มีสีน้ำเงินจึงได้และได้คำตอบว่าเสื้อดังกล่าวเป็นเสื้อผ้าฝ้าย ชาวบ้านส่วนมากจะมีทุกครัวเรือนเนื่องจากเสื้อผ้าเหล่านี้ใช้สวมใส่ในการทำงานและทำไร่ โดยเฉพาะผู้ชายจะมีอยู่หลายตัว ใส่ไปนาและใส่อยู่ที่บ้าน โดยเสื้อเหล่านี้ย้อมสีคราม

รูปที่ 5.8 บ้านของชาวไทยขาว บ้านนาแดน เมืองไลเจิว ประเทศเวียดนาม

เมื่อเดินสำรวจบ้านแต่ละหลังจะพบว่าหน้าบ้านมีหอเล็กๆ ตั้งอยู่ 2 หอ จากการสอบถามได้ทราบว่า หอเหล่านี้เป็นหอผีของผู้หญิงไทขาว เนื่องจากผู้หญิงไทขาวจะแยกหอผีออกจากตัวบ้าน ไม่เอาไปปะปนกับผีของสามี โดยผู้หญิงจะเชิญผีบรรพบุรุษของตนเองมาอยู่ในหอผีนี้และเลี้ยงผีทุกๆ ปี อีกทั้งบ้านนาทุ่งหลายหลังคาเรือนที่คณะผู้วิจัยเดินผ่านจะพบการนำกิ่งหมากปูก (ส้มโอ) มาแขวนไว้หน้าบ้าน จากการสอบถามก็ได้ทราบว่า บ้านนั้นมีคนป่วยและมีเด็กแรกเกิด ไม่ต้อนรับแขกที่จะมาเยี่ยม และห้ามเข้าไปในบ้านหลังนั้นเด็ดขาด ทุกๆ หลังคาเรือนจะมีการห้อยรังต่อ รังแตนไว้หน้าบ้าน ข้างตัวบ้าน หรือใต้ถุนบ้าน ลุงใหญ่ หรือ นางวาน หยา (นาง วาน หยา, สัมภาษณ์, 16 ต.ค. 2555) เล่าว่า รังต่อ รังแตนเป็นเครื่องป้องกันภูตผีปีศาจ ผีมันกลัวต่อ แตนจึงเอามาห้อยไว้

รูปที่ 5.9 ทุ่งนาในฤดูทอกลเก็บเกี่ยวของชาวไทขาวบ้านนาทุ่ง เมืองไลเจิว ประเทศเวียดนาม

ชาวบ้านนาทุ่งใช้ใบไม้อยู่ 2 ชนิดที่ย้อมผ้าให้เป็นสีดำคือ ครามกับฮ่อม นางแดง (แดง, สัมภาษณ์ 16 ต.ค. 2555) เล่าเกี่ยวกับกรรมวิธีการย้อมให้ฟังว่า เมื่อได้ใบไม้ที่ให้สีคือฮ่อมมาแล้วก็จะเอาไปแช่น้ำ กรองเอาส่วนที่เป็นเนื้อและนำน้ำต่างที่ได้จากการเผาพืชบางชนิดแล้วกรองเอาซีถ้ามาผสม ส่วนครามนั้นแต่ก่อนเคยมี แต่ปัจจุบันไม่พบคราม ซึ่งส่วนมากจะปลูกครามในเดือน 3 ประมาณ 2 - 3 เดือนก็เก็บได้ ก็เอมาย้อมเป็นสีได้เหมือนกัน จากการสัมภาษณ์เรื่องการทอของชาวบ้านนาทุ่ง พบว่า การถักทอของชาวบ้านนาทุ่งมีการทอผ้าฝ้ายเป็นหลัก กระบวนการถักทอแทบจะไม่แตกต่างจากบ้านเรา กล่าวคือ เริ่มจากการปลูกฝ้ายในเดือน 3

(เบื่อน 3) เก็บฝ้ายเดือน 8 (เบื่อน 8) นำฝ้ายมาตากแดด เอาเม็ดฝ้ายออกด้วยการอ้ว ซึ่งเครื่องมืออ้วฝ้ายก็คล้ายกับของไทย หลังจากนั้นก็นำฝ้ายมาตีให้เป็นเนื้อเดียวกันก่อนที่จะนำฝ้ายไปเข็นให้เป็นเส้นแล้วนำไปเป็นเส้นใยทอดต่อไป จากการสังเกตการณ์แบบมีส่วนร่วมพบว่า ชาวบ้านนาทุ่ง มีลักษณะวิธีการถักทอและการแปลงใยฝ้ายให้เป็นเส้นใยเหมือนกับชาวผู้ไท อีกทั้งกระบวนการทอยังคล้ายคลึงกันมากกว่าชาวไทดำ เพราะชาวไทดำเน้นการปักและการปะ ส่วนชาวไทขาวเน้นการทอและการปัก

รูปที่ 5.10 รูปแบบการทำฝ้ายและการทอผ้าของชาวไทขาวบ้านนาทุ่ง โดยใช้หลาและกี่

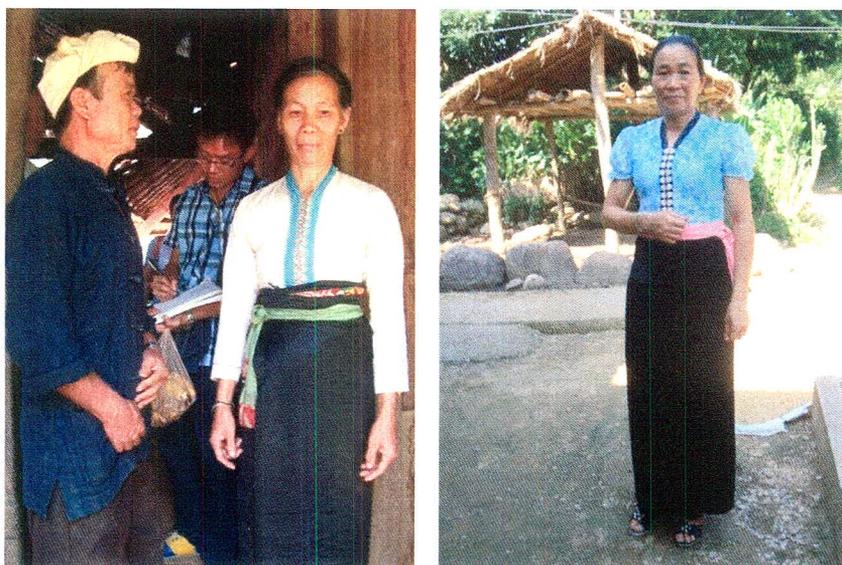

จากการสัมภาษณ์เกี่ยวกับวิถีชีวิตและการดำรงชีวิตของชาวไทขาวบ้านนาทุ่ง พบว่า มีวิถีชีวิตที่ไม่แตกต่างจากชาวบ้านอื่นๆ ทั่วไป กล่าวคือ มักอยู่บ้านเรือนใต้ถุนสูง มีตัวเรือนใหญ่ มีชานแดด มีเรือนครัว มีบันไดขึ้น 2 ทางขึ้นที่ตัวเรือนใหญ่และที่ชานแดด บ้านส่วนมากเป็นพื้นฟาก ต่อเชื่อมโยงเรือนใหญ่ไปถึงเรือนครัว ซึ่งลักษณะนี้พบว่าคล้ายกับบ้านไทดำ ไทลื้อ นอกจากนี้ยังทำการเพาะปลูกข้าว ปลูกพืชไร่ เลี้ยงสัตว์ทั้งอา

ไว้ใช้งานและเอาไว้บริโภค สำหรับการเช่นสรวงในพิธีกรรมนั้น พบว่า ชาวไทขาวเชื่อถือในผีบรรพบุรุษมาก การกินอยู่โดยทั่วไปรวมถึงการแต่งงานก็คล้ายๆ กับชาวไทดำ

เมื่อเดินสำรวจรอบๆ หมู่บ้านเสร็จเรียบร้อยแล้วเราก็ไปพักตม้ น้ำชาที่บ้านคุณลุงควี่ ซึ่ง และคุณป้าชิน คิม ซึ่งที่บ้านของคุณป้าและคุณลุง ได้พบพิธีกรรมการบอกกล่าวผีบรรพบุรุษของบ้านว่ามีญาติจากประเทศไทย มาเยี่ยม โดยคุณลุงจุดธูปหนึ่งดอก พร้อมกับฟายเหล้าในกะหลอห้องบอกกล่าวบรรพบุรุษ และลุงใหญ่ นง วาน หยาบบอกว่าเจ้าบ้านจะต้องบอกกล่าวผีบรรพบุรุษ เพราะหากไม่บอกกล่าวคนในบ้านจะเจ็บป่วย หลังจากนั้นก็ได้นั่งคุยและสัมภาษณ์เรื่องวัฒนธรรมการถักทอของชาวไทขาว โดยคุณป้าชิน คิม (ชิน คิม, สัมภาษณ์ 16 ต.ค. 2555) เป็นผู้ให้สัมภาษณ์ คุณป้าเล่าว่าสมัยก่อนนิยมปลูกครามเดือน 3 แล้วเอาไปมาย้อม แต่ปัจจุบัน นิยมเอาใบฮ่อมมาย้อมแทน ส่วนเดือน 3 ก็นิยมทำไร่ฝ้าย เมื่อได้ฝ้ายมาแล้วก็นำมาตากแดด อ้าว แล้วใช้จิ้งป็น ฝ้าย (คล้ายหลานของบ้านเรา) เมื่อได้เส้นใยแล้วก็เอาไปย้อม ในขณะที่คุณป้าให้สัมภาษณ์ก็พบว่าคุณลุงได้ไป สวมเสื้อคล้ายเสื้อหม้อฮ่อมสีน้ำเงินเข้ม ลุงบอกว่าเสื้อนี้เป็นเสื้อที่ใส่ทำงาน และเป็นเสื้อที่ย้อมจากฮ่อมและเป็นผ้าฝ้าย ลุงควี่ ซึ่งยังบอกอีกว่าคนทำไร่ ทำนาบ้านนาทุ่งจะมีเสื้อแบบนี้ทุกคน ส่วนเสื้อผ้าที่สวมใส่ไปงาน บุญประเพณีจะเป็นเสื้อสีดำย้อมด้วยฮ่อมหรือบางครั้งก็ย้อมด้วยไม้ชนิดอื่น ตัวเสื้อจะยาวลงมาเกือบถึงเข่า มี กระดุมผ้าด้านหน้า

หลังจากนั้นเราก็ทางไปยังหมู่บ้านวังแปวและได้เดินสำรวจบ้านแต่ละหลัง และไปพบอุปกรณ์และ เครื่องมือทอผ้าที่บ้านของนางเถ ติ ความ ซึ่งมีที่กระตุกอยู่ใต้ถุนบ้าน ซึ่งก็กกางหูกและเครือหูกไว้ด้วย เป็นการ ทอผ้าฝ้ายสีพื้นคือสีขาว จากการสัมภาษณ์ นางเถ ติ ความ (เถ ติ ความ, สัมภาษณ์ 16 ต.ค. 2555) ได้เล่าว่า ฝ้ายเป็นวัตถุดิบสำคัญของการทอผ้าตั้งแต่อดีตจนถึงปัจจุบันนิยมปลูกฝ้ายเดือน 3 และปลูกใบฮ่อมใน ระยะเวลาใกล้เคียงกัน โดยใช้ใบฮ่อมมาย้อมสีเสื้อผ้า โดยสีที่ได้เป็นสีดำ และส่วนมากผู้ชายมักจะสวมใส่เสื้อผ้า ย้อมสีจากฮ่อมไปทำงานในไร่นา ส่วนผู้หญิงก็จะสวมใส่ในบ้าน แต่เมื่อออกนอกบ้านไปร่วมงานที่หมู่บ้านอื่นๆ จะเปลี่ยนเป็นเสื้อสีขาวและกระโปรงสีดำ ซึ่งเป็นผ้ากำมะหยี่ มีลวดลายปักเล็กน้อย และความยาวของ กระโปรงกำมะหยี่นี้จะคลุมเกือบถึงตาตุ่ม การแต่งกายของผู้หญิงชาวไทขาวดูเรียบง่าย มีชุดที่จะต้องใส่จริงๆ อยู่ไม่กี่ชุด ได้แก่ ชุดนุ่งหรือสวมใส่ทำงานที่บ้าน เป็นเสื้อผ้าหน้ามีกระดุมเม็ดแมงเบื้อ (ผีเสื้อ) ไม่จำกัดสี ส่วนมากจะเป็นสีขาว สีดำ สีเขียว หรือบางครั้งจะเป็นเสื้อผ้าฝ้าย แต่เมื่อมีงานหรือจะต้องใส่ในงานพิธี ก็จะเป็นเสื้อผ้าชุดสุภาพ กล่าวคือ จะเป็นเสื้อผ้าหน้าสีขาว สวมใส่ผ้าถุงสีดำยาว ซึ่งผ้าถุงสีดำมีทั้งที่เป็นผ้าฝ้ายทอ มือและเป็นผ้ากำมะหยี่ แต่ส่วนมากทุกวันนี้เป็นผ้าถุงหรือกระโปรงกำมะหยี่เกือบทั้งหมด เนื่องจากหาซื้อได้ ง่ายตามท้องตลาด

รูปที่ 5.11 การแต่งกายของผู้ชายและผู้หญิงชาวไทยชาวบ้านนาทุ่ง

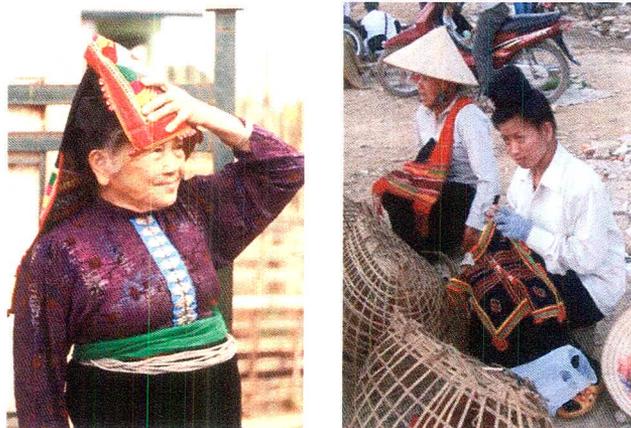
จากการสังเกตโดยรวมพบว่า ชาวไทขาวไม่ค่อยเคร่งครัดการแต่งกายเหมือนชาวไทดำ กล่าวคือ เมื่อสวมใส่เสื้อผ้าโดยทั่วไปในบ้าน จะไม่พิถีพิถัน สามารถสวมเสื้อผ้าได้ทุกแบบทั้งแขนสั้นและแขนยาว แต่โดยมากจะสวมใส่ผ้าถุงหรือกระโปรง ผ้าถุงที่สวมใส่อยู่กับบ้านจะเป็นผ้าถุงทอมือและทำจากผ้าฝ้าย ส่วนเสื้อก็เป็นเสื้อผ้าฝ้ายสีต่างๆ เช่น ขาว ดำ เขียว น้ำเงิน แต่หากจะเดินทางออกนอกหมู่บ้านเพื่อไปทำธุระต่างหมู่บ้านหรือเดินทางไปในเมืองจะสวมชุดประจำกลุ่มของตนเอง เช่น สวมเสื้อสีขาวแขนยาว กระโปรงสีดำ (ผ้ากำมะหยี่) สวมผ้าโพกศีรษะสีขาวและสีแดงมีลวดลาย พายยามสีสันต่างๆ บางครั้งก็จะใส่เสื้อสีเขียวอ่อน และมีผ้าปักคาดทับอีกชั้นหนึ่ง

รูปที่ 5.12 ความแตกต่างระหว่างการแต่งกายและตั้งเกล้าของชาวไทดำ (ขวา) และชาวไทขาว (ซ้าย)

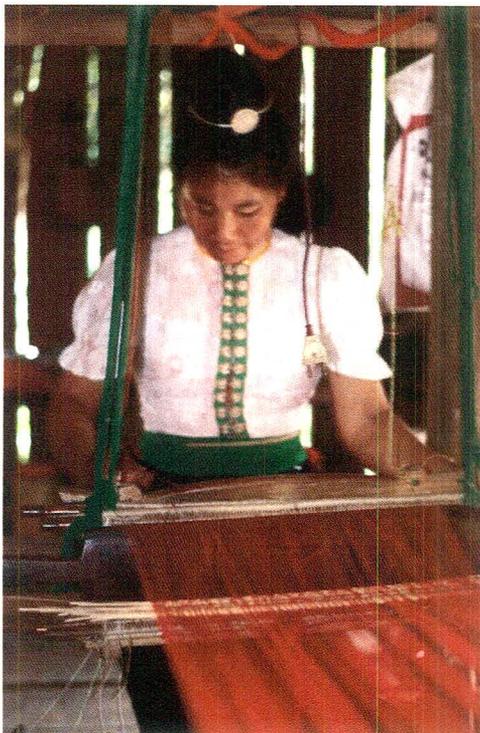
นอกจากนี้ยังพบว่า การแต่งกายของผู้หญิงชาวไทยชาวเมือมีการเลี้ยงต้อนรับแขกที่มาเยี่ยมเยียน หมู่บ้าน ก็จะสวมใส่ชุดประจำเผ่าของตนเองอย่างที่ได้อธิบายมาแล้วข้างต้น เพื่อแสดงความเป็นอัตลักษณ์ของกลุ่มตนเองที่แตกต่างจากกลุ่มอื่น นอกจากนี้การแต่งกายของผู้ชายนั้นพบว่ามีการกลืนกลายกับวัฒนธรรมของชาวเวียดนามมากแล้ว เนื่องจากผู้ชายส่วนมากจะแต่งกายตามสมัยนิยม กล่าวคือ ใส่เสื้อแขนยาวหรือแขนสั้น แต่ไม่ใช่ผ้าฝ้าย หากแต่เป็นผ้าลินิน และกางเกงแบบทันสมัย อีกทั้งในขณะที่อยู่บ้านผู้ชายก็จะนิยมสวมใส่เสื้อผ้าแบบสมัยใหม่เช่นเดียวกัน จะพบการแต่งกายของชายชาวไทยชาวที่คล้ายคลึงกันที่แสดงถึงชุดประจำชนเผ่า คือ งานคนตายและการนำศพไปป่าช้า ผู้ชายชาวไทยจะสวมใส่เสื้อสีดำหรือสีน้ำเงินเข้ม เป็นเสื้อผ้ากระดุมด้านหน้ายาวลงมาเกือบถึงเข่า และกางเกงสีดำหรือสีน้ำเงินเข้มเลยหัวเข่าลงมา ผู้ชายบางคนสวมใส่กางเกงสมัยใหม่ร่วมกับเสื้อสีขาว แต่ก็เป็นส่วนน้อย

วัฒนธรรมเรื่องผ้าของชาวไทยชาวในประเทศเวียดนาม อาจกล่าวได้ว่า มีความแตกต่างจากวัฒนธรรมผ้าของกลุ่มชาติพันธุ์ผู้ไทในประเทศไทยและประเทศลาว เนื่องจาก ชาวไทยไม่ได้มีการรื้อฟื้นวัฒนธรรมการถักทอผ้าดังกล่าวอย่างชัดเจน เหมือนกรณีของบ้านละหานน้ำ หรือบ้านดอนกอย หากแต่วัฒนธรรมการถักทอผ้าของชาวไทยยังคงปรากฏในรูปของการปฏิบัติจริงและอยู่ในประวัติความทรงจำ แม้จะมีวัฒนธรรมของการถักทออยู่แต่ก็ได้เป็นไปเพื่อการค้าและการทำให้ผืนผ้ากลายเป็นสินค้าทางวัฒนธรรมหรือเพื่อการค้าขาย หากแต่เป็นการผลิตขึ้นเพื่อใช้ในครัวเรือน สิ่งที่แสดงความโดดเด่นของผืนผ้าในสังคมของชาวไทยและไทดำ จึงเป็นการอวดสีสันและความโดดเด่นของสีและลวดลายที่เกิดจากการถักทอ การปักและการปะ เช่น ผ้าโพกศีรษะ (เปียว) ผ้าคาดเอว ผ้าปัก ย่อม ซึ่ง ซึ่งเทคนิคของการประดิษฐ์ผ้าเกิดจากเทคนิคของการปักเป็นส่วนมาก เน้นการปักมากกว่าการทอ หากแต่กระบวนการทอเท่าที่พบก็ไม่ได้มีการเล่นลวดลายสีมากนัก โดยการทอเพื่อนำไปย้อมสีจากฮ่อมซึ่งให้สีดำ เพื่อนำเสื้อผ้าไปใช้ในการประกอบอาชีพเกษตรกรรมเป็นสำคัญ

รูปที่ 5.13 ลวดลายของเปียวและถุงย่ามที่ยังคงโดดเด่นเป็นเอกลักษณ์ของชาวไทยดำ

จากความแตกต่างทางวัฒนธรรมของการฟื้นฟูผ้าอ้อมครามของไทยขาวและไทดำ ทำให้เห็นประเด็นของความแตกต่างที่ถูกกำหนดโดยรัฐชาติ ภายหลังจากที่เวียดนามเข้าสู่ยุคสังคมนิยมหลังจากชัยชนะกองทัพฝรั่งเศสที่ยุทธภูมิดิเียนเบียนฟู เมื่อปี ค.ศ. 1954 รัฐบาลเวียดนามในเวลานั้นแม้จะมีนโยบายรักษาวัฒนธรรมของกลุ่มชาติพันธุ์ต่างๆ แต่ก็ให้กลุ่มชาติพันธุ์รักษาวัฒนธรรมของตัวเองได้เท่าที่ไม่ขัดกับอุดมการณ์และวิถีทางการพัฒนาเศรษฐกิจแบบสังคมนิยม ในขณะที่เดียวกันรัฐชาติเวียดนามก็มีนโยบายชาตินิยมที่ต้องการทำให้คนในชาติให้กลายเป็นเวียดนาม หรือที่เรียกว่า Vietnamization นั่นคือการสร้างวัฒนธรรมแห่งชาติ โดยการยกย่องวัฒนธรรมของคนกิง (เวียดนาม) ว่าเป็นวัฒนธรรมที่ดี พร้อมทั้งการเปลี่ยนวิถีชีวิตทางวัฒนธรรมของกลุ่มชาติพันธุ์ใหม่ ทั้งนี้เพื่อจะลบทิ้งความลำห้หลัง ความเชื่อเรื่องผีและสิ่งที่อยู่เหนือธรรมชาติของกลุ่มชาติพันธุ์ การควบคุมวิถีชีวิตดังกล่าวยังกระทำผ่านการการศึกษาที่ทุกคนต้องเข้าโรงเรียนที่สอนเป็นภาษาเวียดนาม ชื่อของทุกคนในหมู่บ้านต่างๆ ของไทยขาวก็เป็นชื่อภาษาเวียดนาม

รูปที่ 5.14 กระบวนการทอผ้าที่แตกต่างกันในด้านเส้นสีของผ้าระหว่างไทดำ (ขวา) และไทยขาว (ซ้าย)

ในกระบวนการของการสร้างรัฐชาติของเขตปกครองตนเองของกลุ่มชาติพันธุ์ รัฐก็ยังให้เรียนภาษาประวัติศาสตร์ และวัฒนธรรมของชาติพันธุ์ตน เท่าที่ไม่ขัดกับอุดมการณ์สังคมนิยม ทั้งนี้ก็เพื่อให้ผู้คนมีอัตลักษณ์ร่วมที่เป็นหนึ่งเดียวกัน ภายใต้ชาตินิยมและการควบคุมในทางอุดมการณ์ หรือการรวมผู้คนเข้าเป็นหนึ่งเดียวในชาติ เมื่อเวียดนามเปลี่ยนระบบเศรษฐกิจเป็นระบบการตลาดเสรี เวียดนามก็เหมือนถูกบังคับจาก

นานาชาติและองค์กรระหว่างประเทศให้ต้องเปิดกว้างในการควบคุมการปฏิบัติการทางศาสนา ลัทธิ ความเชื่อ และพิธีกรรมที่เกี่ยวข้องมากขึ้น แต่ในทางปฏิบัติก็ยังมี การควบคุมอยู่โดนสังเกตจากการเข้ามาควบคุมการเก็บ ข้อมูลของกลุ่มผู้วิจัยที่เกี่ยวข้องกับสังคมและวัฒนธรรมของชาวไทดำและไทขาวทั้งที่จังหวัดเขินลา เดียนเบียน และไลโจว หากแต่ไลโจวเหมือนจะอิสระกว่าทั้งสองแห่งที่กล่าวมาแล้ว

การส่งเสริมให้ทำกิจกรรมตามความเชื่อของกลุ่มชาติพันธุ์ของตนของเวียดนาม รัฐบาลเวียดนามก็มีวิธีการควบคุมทางอุดมการณ์ชาตินิยม ในกระบวนการกลายเป็นเวียดนามแบบแนบเนียน นั่นก็คือ รัฐบาลส่งเสริมให้มีการบูชาบรรพบุรุษ วีรบุรุษชาวเวียดนาม รวมทั้งการผนวกรวมการบูชาวีรบุรุษเหล่านี้ไปในการประกอบ พิธีกรรมทางศาสนา ลัทธิของกลุ่มตน เพื่อการหา “รากร่วม” และการ “เชิดชู” บรรพบุรุษและวีรบุรุษที่มี คุณูปการต่อประเทศอย่าง “โฮจิมินห์” รัฐบาลเวียดนามต้องการให้ลัทธิบูชาบรรพบุรุษเหล่านี้เป็น “ศาสนา ประจำชาติ” และการทำให้การประกอบกิจกรรมทางศาสนามีมาตรฐานอันเดียวกัน อันเป็นการควบคุม ผลเมืองผ่านอุดมการณ์ ดังนั้น ข้อมูลส่วนมากจึงมักอ้างอิง พาดพิงถึงการบูชาโฮจิมินห์ ถือเป็นสัญลักษณ์ทาง ประวัติศาสตร์ของการร่วมรบ ต่อสู้กับตะวันตก การสร้างรัฐชาติเวียดนามระหว่างคนกับกลุ่มชาติพันธุ์ต่างๆ รวมถึงชาวไทขาวและไทดำ โดยเฉพาะข้อมูลที่ได้จากเดียนเบียนและเขินลา มักจะมีข้อมูลที่ประกอบไปด้วย เรื่องราวทางประวัติศาสตร์การเมือง การปกครองในช่วงสู้รบกับฝรั่งเศส ซึ่งข้อมูลเหล่านี้เป็นข้อมูลที่ได้รับจาก ภาครัฐ และชาวบ้านบางคนที่มีความรู้เกี่ยวกับประวัติศาสตร์ทางการเมืองในอดีต หากแต่ชาวบ้านหลายคนที่ยังมีสำนึกความเป็นคน “ไท” ก็พยายามที่นำเสนอเรื่องราวจากประวัติของความทรงจำของพวกเขาออกมาให้ ได้มากที่สุด แม้ว่าจะเป็นเรื่องราวลีเล็กน้อยแต่ก็แฝงความภาคภูมิใจเอาไว้

รูปที่ 5.15 การแสดงต้อนรับของชาวไทขาวที่ได้รับอิทธิพลจากการท่องเที่ยว

สรุป

วัฒนธรรมเรื่องผ้าจึงเป็นเรื่องที่กล่าวเปรียบเทียบกับน้อยมากกว่าวัฒนธรรมเรื่องอื่นๆ เนื่องจากผ้าของ ชาวไทขาวและไทดำไม่ได้มีการฟื้นฟูในรูปของวิสาหกิจและการรวมกลุ่มเพื่อการพาณิชย์ ผู้หญิงเกือบทุกคน

นิยมสวมใส่เสื้อผ้าที่ได้จากการซื้อขายในตลาด เนื่องจากหาง่าย สะดวกและสวยงาม มีให้เลือกหลากหลาย ไม่ต้องทอเองและย้อมให้เสียเวลา อีกทั้ง กระบวนการทางรัฐชาติที่ต้องการส่งเสริมให้เกิดความเป็นเวียดนาม และพยายามนำเสนอกลุ่มชาติพันธุ์และชนเผ่าของเวียดนามให้กลายเป็นจุดขายทางวัฒนธรรม แต่ไม่ใช่จุดขายผ่านผืนผ้าและวัฒนธรรมการถักทอ อีกทั้งรูปแบบของเสื้อผ้าและการแต่งกายของชนเผ่าก็ถูกนำเสนอเพียงเพื่อให้รู้ว่านี่คือความแตกต่างของกลุ่มชาติพันธุ์ที่หลากหลาย หาได้ให้กลุ่มชาติพันธุ์ได้แสดงถึงความเป็นชาติพันธุ์ของเขาอย่างแท้จริง จึงพบว่า ทุกๆ หมู่บ้าน เมื่อมีคนไปเยือนจะได้รับชมการแสดงของชนเผ่า โดยการแต่งกายชุดประจำเผ่าของตนเองแล้วออกมารำรำเป็นชุดๆ เท่านั้น เมื่อการแสดงจบก็มีการมอบรางวัลตอบแทนการแสดง ดังนั้น เราจึงไม่อาจล่วงรู้เลยว่า ชาวบ้านที่ออกมาแสดงต้องการที่จะสะท้อนให้เห็นอัตลักษณ์ของความเป็นชนเผ่าและชาติพันธุ์ของเขาจริงๆ หรือเพียงแค่ต้องการให้คนอื่นรู้ว่าการแสดงเป็นสิ่งที่บ่งบอกตัวตนของพวกเขาได้มากที่สุด ซึ่งทุกวันนี้แทบจะกล่าวได้ว่าทุกๆ เป็นกระบวนการสร้างวัฒนธรรมการแสดงเพื่ออุตสาหกรรมการท่องเที่ยวอย่างแพร่หลายทั้งในประเทศไทย ลาว เวียดนามและจีน ทำให้วัฒนธรรมเรื่องผ้ากลายเป็นเรื่องรองที่ถูกทับซ้อนอยู่ในเรื่องของการแสดงเพื่อจุดขายทางวัฒนธรรมชนเผ่า

การอ้างเอกลักษณ์ของกลุ่มชาติพันธุ์ไทยอาจทำได้เพียงการสวมใส่เสื้อผ้าสีขาว การแสดง 4 – 5 ชุด เช่น รำพัด รำคล้องแขน ฟ้อนเกี่ยวข้าว เป็นต้น จึงไม่มีโอกาสได้แสดงเอกลักษณ์ที่แท้จริงของตนเองผ่านผืนผ้ามากนัก แม้จะปฏิเสธไม่ได้ว่าผ้าเป็นส่วนสำคัญขององค์ประกอบในการดำรงชีวิต แต่เมื่อวัฒนธรรมของชาติที่บีบบังคับและกระแสโลกาภิวัตน์ ทำให้ผ้าที่เคยผลิตขึ้นมาเพื่อใช้ในชีวิตประจำวัน กลายเป็นผ้าที่ไม่มีบทบาทหน้าที่สำคัญ และผ้าที่มีบทบาทสำคัญกลายเป็นผ้าที่ได้จากตลาด ความแพร่หลายของผ้าจากตลาดหลังไหลเข้าสู่หมู่บ้าน ทำให้แต่ละหมู่บ้านแต่งกายแบบเดียวกันหมด เท่าที่ผู้วิจัยได้พบเห็นและสังเกตในขณะเก็บข้อมูลพบว่า ทั้งไทดำและไทขาว มีสิ่งที่แปลกแยกอยู่เพียงสีของเสื้อผ้าเครื่องแต่งกายเท่านั้น สีดำและสีน้ำเงินเข้มไม่ได้เป็นเพียงสีเสื้อผ้าของไทดำเท่านั้น เพราะชาวบ้านไทขาวบางคนก็สามารถที่จะสวมใส่เสื้อผ้าสีดำได้ หากแต่ความยึดหยุ่นของชาวไทขาวจะมีมากกว่าชาวไทดำ